

Lærervejledning:

Hos Skoven i skolen finder du en god vejledning og illustration til, hvordan eleverne kan snitte deres egen bue og pil. Du skal scrolle lidt ned før illustrationen dukker op.

<http://www.skoven-i-skolen.dk/content/bue-og-pil-0>

Nedenfor følger en anvisning på afvikling af bueskydning og kamp med "lanse" på balancebom samt historisk baggrundsinfo om bueskydning.

Klassen kan med fordel deles i to, så den ene halvdel er i gang med bueskydning, mens den anden halvdel kæmper med "lanse" på balancebom.

Bueskydning:

Materiale:

1 skydeskive

2 buer

X pile

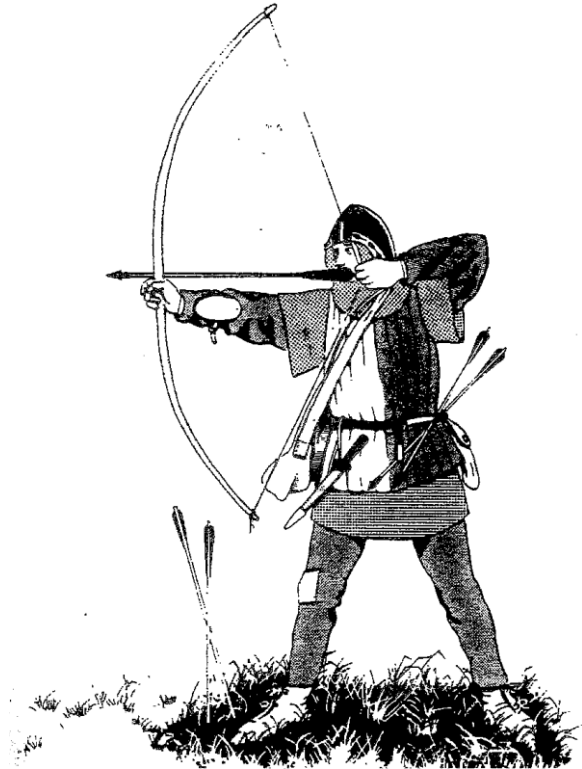
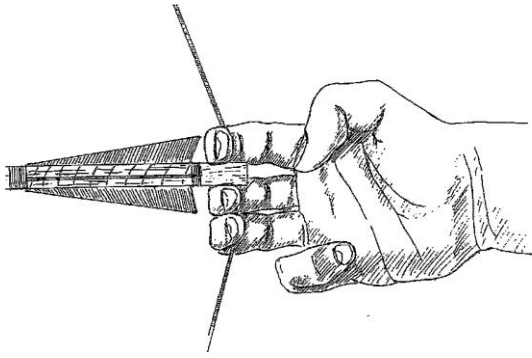
Eleverne stilles på en eller to rækker ca. 7-10m fra skydeskiven. Ingen må gå foran denne linje uden at læreren har givet lov til det. Læreren siger, hvornår der må skydes og hvornår der må hentes pile.

Lad den enkelte elev affyre tre pile i træk, så de når at få lidt føling med det.

Greb og position:

På middelalderens langbue holdt skytten med tre fingre om strengen således at pegefingern lå over skaftet, mens langemand og ringfinger lå under skaftet → giver godt greb om pilen og sikrer fast og roligt sigte.

Er eleven højrehåndet holdes buen med venstre hånd og strengen/pilen med højre. Omvendt hos venstrehåandede elever.

Lansekamp på balcebom:

Materialer:

1 balcebom

2 lange pinde/rundstokke, der bruges som lanser

Eleverne kæmper mand mod mand. De skal prøve at få hinanden til at falde ned af bommen. De holder med begge hænder på deres lanse – en hånd i hver ende. De må kun ramme hinanden lanse – ikke hinanden. Det er jo dog kun træning og ikke ægte kamp.

Baggrundsinformation:

Bue og pil har været brugt som et effektivt jagtredskab helt tilbage til stenalderen. Langbuen var den mest udbredte. Den var næsten 2 m høj.

De første sikre tegn på at bue og pil også har været brugt som krigsvåben stammer fra jernalderen. I Nydam Mose har arkæologer fundet en stor samling af buer og pilespidser sammen med andre våbentyper.

Op gennem vikingetiden blev bue og pil fortsat brugt til både jagt og krig. Der er kun bevaret ganske få buer og pile, men til gengæld er de beskrevet i de skriftlige kilder. I Jomsvikingernes saga fortælles, hvordan den danske konge Harald Blåtand blev dræbt med et velplaceret pileskud, da han bøjede sig over et bål: *"Pilen fløi lige i Bagdelen paa Kongen og langs igjennem ham, og kom frem i Munden, og Kongen faldt strax død til Jorden, som man kunde vente"*.

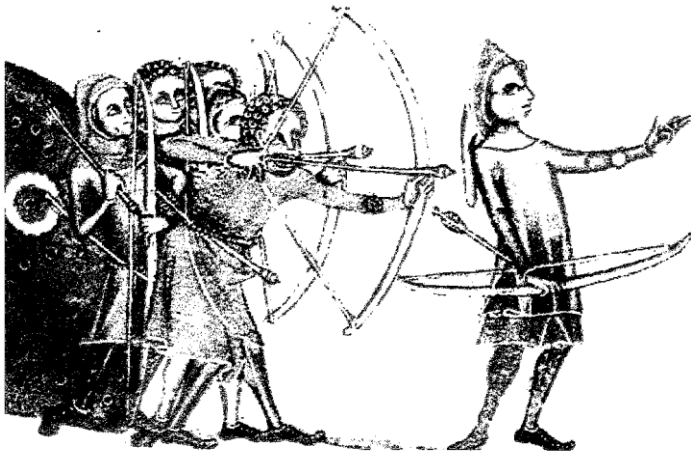
Op gennem middelalderen mistede langbuen sin militære betydning i Europa. Den blev i første omgang udkonkurreret af armbrøsten, som senere måtte vige for håndkanonerne. Langbue og pil blev dog fortsat brugt til jagter blandt stormænd og konger.

Englænderne blev dog ved med at bruge langbue og pil som våben. De udviklede taktikker, så de flere gange udkonkurrerede modstandere med armbrøster.

Langbue vs. Armbrøst:

Langbuen var enkel, hurtig og billig at fremstille. Det krævede dog megen træning for skytten at mestre den.

Armbrøsten var dyrere at fremstille. Den kunne være vanskelig at spænde og havde en lavere skudhastighed end langbuen. Til gengæld var den nemmere at affyre og sigte med end langbuen og krævede derfor ikke samme træningsindsats af skytten. Den havde samtidig større skudvidde og gennemslagskraft.

Tær i Enolano

Her ses en gruppe engelske soldater, der træner med langbue og pil.

I slutningen af middelalderen vinder krudtvåben frem: Håndkanoner. Langbuen og armbrøsten mistede deres betydning.

Eksperimenterende arkæologi har i dag gennem praktiske forsøg med kopier af middelalderlige langbuer vist at de

- kan skyde mellem 200 og 400 meter.
- Let borer sig igennem en ringbrynje
- Godt kan bore sig igennem en pladerustning afhængig af vinkel og afstand.
- Kan affyre 6 skud i minuttet (armbrøst 1 skud pr 1½ minut)

Hvorfor skal eleverne prøve bueskydning?

Eleverne skal prøve bueskydning, fordi det var et anerkendt våben og i Danmark blev brugt til de jagter kongen afholdt. En rigtig stormand og hans sønner skulle kunne mestre bueskydning. Det var en del af opdragelsen for drengene i adelsfamilierne.

Når en stormands søn var omkring 7 år var det på tide at lære gode manerer og skikke hos en fosterfamilie. De kom i pleje på et andet gods og blev bl.a. oplært i fægtning, ridning, løb, skydning, svømning samt europæiske sprog og

latin. Også dannet tale, musik og dans var del af hans uddannelse. Det var det man med en samlet betegnelse kaldte høvisk opførsel. Der blev ligefrem skrevet manualer om ridderlighed og korrekt opførsel.

Materialer:

Buen:

Englænderne brugte kun taks til langbuer. De importerede det meste fra Spanien.

I norden anvendte vi oftest ask, taks, elm eller gran. I enderne var der snittet eller filet et hak på buens forside, hvori strengen skulle sidde. I nogle tilfælde var der påsat hornbeslag.

Strengen var fremstillet af hørtråd imprægneret med voks. Bueskytterne skulle altid have to strenge på sig, i fald den ene skulle bryde.

For at bevare buens spændstighed var den kun strenget, når den skulle bruges. Ellers mistede den sin slagkraft.

Pilene:

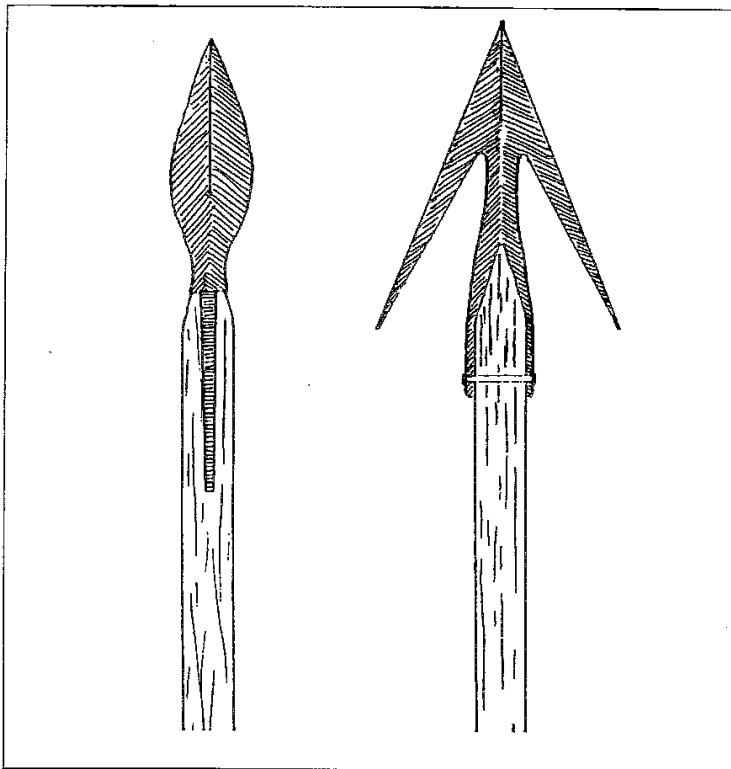
Pilespidserne:

Oldtid til vikingetid: primært flint, men også horn og ben.

Jernalder: jern vinder frem. I jernfattige områder anvendes fortsat spidser af horn og i nogle tilfælde træ, som svides for at hærde det.

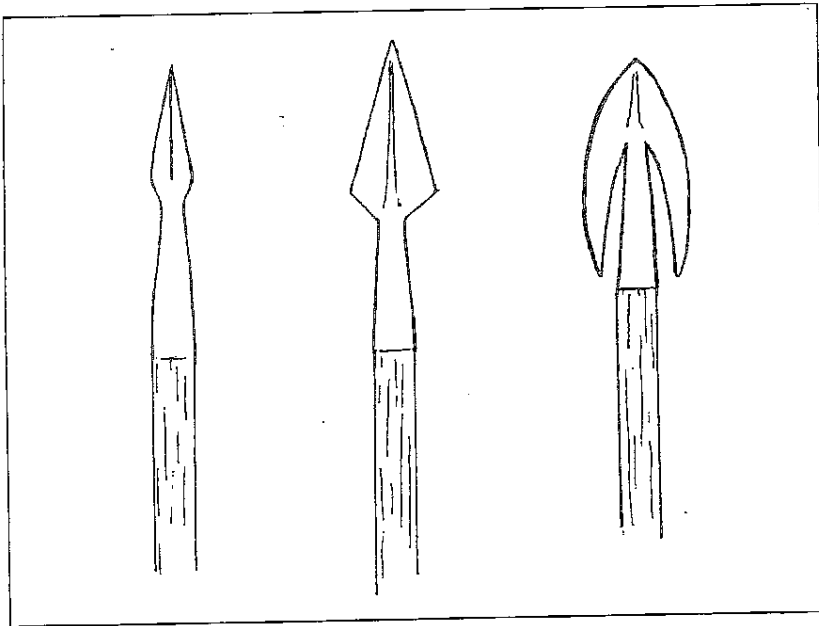
Montering:

Der er to kategorier inddelt efter hvordan spidsen er fæstnet til skaftet:

Tunge (t.v.): Især oldtid og vikingetid – En lang tynd od stikkes ind i skaftet. Spidsen limes og surres herefter fast.

Dølle eller holk (t.h.): Især Middelalder – Spidsen munder ud i et rør bagtil, som skaftet stikkes ind i. Spidsen limes og nittes efterfølgende fast.

Jernspidserne til krigsbrug kan inddeles i tre typer:

- 1) "Brynjeknuser" eller "bodkins" (t.v.): Slanke og uden modhager.
- 2) Bladformede (midten):
- 3) Modhager (t.h.): Størrelsen på modhager varierer meget. Formålet er at lave store kødsår, som vil føre til stort blodtab + risiko for infektion, der kunne være dødbringende. Så ikke nødvendigvis dødbringende på slagmarken, men i dagene efter.

Brandpile:

Tunge skafter på op mod 150g. Skulle flyve langsomt for ikke at blæse ilden ud.

Ingen spids, men en cylindrisk tøjpose fyldt med krudtlignende salpeterblanding. Når posen var tør blev den dyppet i en blanding af krudt og harpiks.

Blev man ramt af en pil med modhager, måtte den skubbes hele vejen igennem kroppen. Ellers rev modhagerne væv og indvolde i stykker.

Skafterne:

Der er ikke bevaret ret mange pileskafter. Forgår nemt fordi de er tynde.

Fire typer:

- 1) Rundstok
- 2) Bagtil konisk (kegleform med tyk bagende)
- 3) Fortil konisk (kegleform med tyk forende)
- 4) Tøndeform (tykkest på midten)

På alle var der bagtil lavet en rille til strengen. Den kaldes en "nok".

Skafterne kunne ikke laves helt lige. De blev høvlet i form. Ikke drejet.

Taktik i krig: Man skød ikke direkte efter en bestemt fjende. Der blev sendt en byge af pile af sted mod fjende samtidig.

Styrefjer:

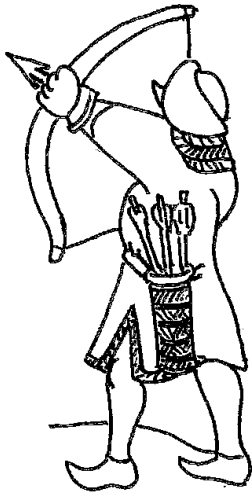
Meget få styrefjer er bevaret. Oftest kun spor efter lim eller surring.

I middelalderen blev der limet og surret tre styrefjer på med 33 graders mellemrum. Den ene direkte væk fra buestokken, når der skydes. De to øvrige ligger derimod parallel med buestokken.

Pilekogger:

I middelalderen var de lavet af pileflet og blev spændt fast i bæltet. De blev ikke båret over ryggen, som vi kender det fra film.

KILDER:

"Den skæve pind. Buen som militærvåben i middelalderen" af Kåre Johannessen. Middelaldercentret Nykøbing F. 1998.

"Den farverige Middelalder", nationalmuseets skoletjeneste, 1999.